

Så slipper du skadedjuret

Sniglar, bladlöss, mjöldagg ... listan är lång på skadegörare som vi inte vill ha i trädgården. Råd & Rön har kartlagt marknaden för växtskyddsmedel. Ekologiskt ska det helst vara. Men nya, krångliga regler kan sätta krokben för bästa huskuren.

TEXT CRISTINA FARM
SAMMANSTÄLLNING MAJ-LIS PETTERSSON

Inget kan göra en trädgårdsägare så förtvivlad som när de egna odlingarna hinner bli uppätta före skörd av ovälkomna gäster. Som när den krusigt fräscha grönkålen plötsligt en morgon är söndertuggad intill stjälkarna av små otäcka larver. Det är lätt att bara ge upp och sluta odla grönkål. För någon giftbesprutning vill man ju inte ägna sig åt.

Men det finns hjälp att få. Maj-Lis Pettersson, statskonsulent vid Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, och trädgårdsexpert i Sveriges Radios Odlas med P1, får mängder med frågor

från lyssnarna om vilka växtskyddsmedel de ska använda för att bli av med skadegörarna i trädgården.

Man kan göra mycket för att förhindra att de över huvud taget kommer dit.

– Välj hårdiga sorter för den zon du bor i och se till att få friska plantor från plantskolan. Förkultivera och skörda i rätt tid, säger Maj-Lis Pettersson.

Men det gäller också att hela tiden hålla koll på sina växter. Det finns nämligen skadedjur och svampar som angriper plantor hur bra de än mår.

Strängare regler

Maj-Lis Pettersson har för Råd & Rön listat samtliga växtskyddsmedel som godkänts av Kemikalieinspektionen för fritidsodlingen. Sedan juni 2011 gäller strängare regler inom EU för dessa. Samtliga produkter som säljs som växtskyddsmedel ska godkännas av Kemikalieinspektionen, det gäller såväl kemiska som biologiska medel. De växtskyddsmedel som innehåller ämnen som är skadliga

Maj-Lis Pettersson

"Välj hårdiga sorter för den zon du bor i och se till att få friska plantor från plantskolan."

för människors hälsa eller för miljön ska fasas ut. De förbjöds alltså inte direkt. De leverantörer som redan hade fått sina medel godkända får fortsätta att sälja dem så länge som deras tillstånd gäller, högst tio år.

Maj-Lis Pettersson menar dock att vi fritidsodlare inte behöver vara oroliga. De kemiska växtskyddsmedel som är tillåtna för allmänt bruk är alla av klass 3, det vill säga de är betydligt mer utspädda än de växtskyddsmedel som proffsen använder.

– Jag vill inte uttrycka mig tvärsäkert om att ämnen från naturen, växtextrakt, alltid skulle vara mindre riskabla för miljö och hälsa. Det handlar mer om hur stora mängder man använder, säger Maj-Lis Pettersson.

Odlas ekologiskt

Biologiska växtskyddsmedel är ett bra alternativ för den som vill odla ekologiskt. Det är små organismer som kvalster, nematoder (rundmaskar), svampar och bakterier som på ett eller annat sätt bekämpar de ska-

KEMISKA VÄXTSKYDDSMEDEL

Aktiv substans	Acetamidrid			Azametifos	Blodmjöl	Deltramitin			
Preparat (Tillverkare inom parentes)	Swirr Insektsbarriär (1)	Swirr Myrdosa (1)	Swirr Myrpuder (1)	Snip Myrdosa, Green Line Myrdosa. (2)	Gyllebo Plantskydd, flytande, granulat och i pulver. (3)	Råvack (4)	Myrr D (5)	Myrr spray (5)	Raid myrpulver (6)
Används mot	Myror och andra krypande insekter.	Myror i och omkring byggnader, ej djurstallar.	Myror på uteplatser och omkring byggnader.	Myror och andra krypande insekter i och omkring byggnader.	För avskräckning av vilt i trädgård, jordbruk och skog.	För avskräckning av vilt i parker och planteringar av trädgårdsväxter.	Myror på uteplatser och omkring byggnader.	Myror och andra krypande insekter i och omkring byggnader.	Myror och andra krypande insekter i och omkring byggnader.

KEMISKA VÄXTSKYDDSMEDEL (forts)

Aktiv substans	Pyretriner							
Preparat (Tillverkare inom parentes)	Formica (8)	Geting Effekt (7)	Insekt Effekt (7)	Myr Effekt Pulver, Weibulls stoppar myror pulver, Myr Effekt utvattning. (7)	Myr Effekt Spray, Myr Effekt Pumpspray (7)	Pyretal Emulsion (8), Pyretrum NA Emulsion (1)	Pyrex insektsspray N, CurEra Pyretal Växtspray, Rosett Växtspray, Weibulls stoppar insekter, (9).	
Används mot	Myror och andra krypande insekter nära byggnader. Medlet bör inte läggas ut så att husdjur kan komma åt det.	Getingar och andra insekters bon i och omkring byggnader.	Insekter på rums- och trädgårdsväxter.	Endast för användning utomhus. Medlet bör inte läggas ut så att husdjur kan komma åt det.	Myror i och omkring byggnader.	Skadeinsekter på grönsaker och prydnadsväxter samt på fruktträd.	Insekter på rums- och trädgårdsväxter.	

Tillverkare/Leverantör (1) Nordisk Alkali AB, (2) Novartis Healthcare, (3) Plantskydd AB, (4) Profauna AB, (5) Bayer AB, (6) SC Johnson-Sweden AB, (7) W. Neudorff, (8) Nelson Garden AB, (9) Wikholm Form AB,

degörare som lever på växterna. De har använts inom den professionella odlingen sedan 1970-talet men säljs nu sedan några år tillbaka även i mindre förpackningar för fritidsodlare.

Du beställer dem på nätet direkt från leverantören. Eftersom det är levande organismer är det viktigt att du noga följer instruktionerna och sätter ut dem direkt när du fått hem dem.

Fjärilslarver

De flesta av de organismer som finns för biologisk bekämpning passar för växthus. Men det finns några som också passar på friland. Bakterien *Bacillus thuringiensis* med varianten *kurstaki/aizawai* kan du med framgång använda för att bekämpa fjärilslarver på friland. Det handlar till exempel om fjärilslarver som ger sig på kålodlingen.

Larverna till påfågelsöga, citronfjäril och alla de andra vackra fjärilarna behöver du inte oroa dig för; de lever inte på de växter vi odlar i trädgården.

Svampen *Trichoderma* har effekt mot andra svampar, till exempel gråmögel och bladfläcksvampar.

Fysikaliskt verkande växtskyddsmedel får också användas i ekologisk odling. Det är oljor och såpor

Imidaklopid						Järn(III)fosfat			
Maxforce Quantum (6)	Myrr Extra (5)	Myrr Myrdosa (5)	Provado Compact, Provado Insektspinnar. (5)	Provado Insektsspray, Provado Bladluspray. (5)	Provado Insektsspray Plus (imidaklopid + metiokarb) (5)	Derrex (7)	Ferramol Snigel-effekt, Curera Snigel, Greenline Snigelgift. (7)	SmartBayt, Natria mot sniglar. (5)	Snigel Fritt (7)
Myror i och omkring byggnader.	Myror på uteplatser och omkring byggnader.	Myror i och omkring byggnader.	Skadeinsekter på krukväxter inomhus. Ej för ätliga växter.	Skadeinsekter på prydnadsväxter.	Skadeinsekter och spinnkvalster i prydnadsväxter inomhus och i växthus.	Skogs- och åkersnigel i trädgårdar.	Sniglar	Sniglar och snäckor i trädgårdar. Ej för ätliga växter.	Sniglar

				Sexualferomon		Spinosa	Tiaklopid
Pyrrol Emulsion (5)	Raptol (pyretriner + rapsolja) (7)	Raptol Insekt Effekt, Raptol Bladlöss Effekt, Raptol Ros Effekt Spray (pyretriner + rapsolja) (7)	Stoppar Ohyra Koncentrat (1)	Isomate C Plus (10)	Kumulus DF, CurEra Kumulus DF) (11)	Formica Box (7)	Calypso Klar-till-burk (5)
Skadeinsekter i trädgårdskulturer.	Insekter på rumsväxter och trädgårdsgrödor.	Insekter på rums- och trädgårdsväxter.	Skadeinsekter i trädgårdskulturer.	Äpplevecklare i fruktträd.	Mot mjöldagg på prydnadsväxter, frilandsgurka, frukt, jordgubbar, morot, palsternacka, kålrot, vinbär och krusbär.	Myror i och omkring byggnader.	Skadeinsekter på prydnadsväxter. Ej för användning på ätliga växter.

(10) PheroNet AB, (11) BASF AB

BIOLOGISKA VÄXTSKYDDSMEDEL

	Rovkvalster					Insekter					
Organism	Amblyseius californicus	Amblyseius cucumeris	Amblyseius swirskii	Hypoaspis miles	Phytoseiulus persimilis	Aphidius colemani	Aphidius ervi	Aphidoletes aphidimyza	Chrysoperla carnea	Encarsia formosa	Orius majusculus
Preparat (Tillverkare/leverantör inom parentes).	Spical (3)	Thripex (3), Trips Rovmider (2)	Swirski-Mite (3), Swirskii-System (2).	Entomite (3)	Spidex (3), Spinde-Rovmider (2).	Parasitstekel (2), Aphipar (3).	Parasitstekel (2), Ervipar (3)	Aphidend gallmygga (3), Aphidoletes system gallmygga (2).	Guldögon-slända, bladluslejon (2,3).	En-strip parasitstekel (3), Mellus-Snylteveps parasitstekel (2).	Rovskinn-bagge (2)
Används mot	Kvalster i växthus och på friland.	Trips och andra skadedjur i växthus. Kvalster på jordgubbar på friland.	Trips och mjöllöss i växthus.	Sorgmyggor i växthus.	Spinnkvalster i växthus och bärodling på friland.	Bladlöss i växthus.	Bladlöss i växthus.	Bladlöss i växthus.	Bladlöss, trips och stritar i växthus och på friland.	Mjöllöss i växthus.	Skadeinsekter i växthus, främst trips.

BIOLOGISKA VÄXTSKYDDSMEDEL (forts)

	Nematoder (rundmaskar)							Svampar	Bakterier	
Organism	<i>Heterorhabditis bacteriophora</i>	<i>Phasmarhabditis hermaphrodita</i>	<i>Steinernema carpocapsae</i>	<i>Steinernema feltiae</i>	<i>Steinernema feltiae</i>	<i>Steinernema feltiae</i>	<i>Steinernema kraussei</i>	<i>Trichoderma para piluliferum</i> (T. polysporum och T. atroviride (T. harzianum))	<i>Bacillus thuringiensis</i> var. <i>kurstaki</i> /aizawai	<i>Bacillus thuringiensis</i> var. <i>israelensis</i>
Preparat (Tillverkare/leverantör inom parentes).	Nemasys G (1,3), Nematop (2).	Nemaslug (1,2,3)	NemaBug (1,3)	Entonem (3)	Nemafelt (1), Nemasys (1,3)	Nemablom (1)	Nemasys L (1,3)	Binab TF WP (1,3,4)	Turex 50 WP, Larvskydd (2,3,4)	Vectobac 12 AS/ (2,3)
Används mot	Öronvivel- och trädgårdsborrelarver i växthus och på friland.	Sniglar	Skadeinsekter i växthus, friland och gräsmattor.	Sorgmyggor och öronvivar i växthus.	Skadeinsekter i växthus och på friland.	Sorgmyggor och skadeinsekter på krukväxter.	Öronvivelarver.	Svampangrepp i tomat, gurka, jordgubbar, hallon, vinbär, prydnadsväxter, gräsytor. Skadesvampar på träd, buskar och stubbar.	Fjärilslarver i köksväxter, frukt, bär och prydnadsväxter.	Sorgmygge- och harkrankslarver.

Tillverkare/Leverantör (1) Bionema, www.bionema.se, 090-19 76 40, (2) Biobasiq, www.nyttodjur.se, 08-732 91 63, (3) Lindesro, www.lindesro.se, 042-16 18 70, (4) Vissa plantbutiker.

som man sprutar på växterna så att skadedjuren kvävs eller ägg och svampmycel skruppnar. Det är viktigt att man sprutar noggrant och använder rikligt med vätska. Det här är klassiska huskurer som länge rekommenderats av trädgårdsexperter, eftersom medlen har ansetts vara miljövänliga och ofarliga.

Absurt

Nytt är att även de här medlen måste godkännas som växtskyddsmedel. Hittills har bara två sådana medel godkänts av Kemikalieinspektionen, en rapsoolja och en såpaliknande produkt. Några nya ansökningar har inte kommit in sedan förra sommaren.

– Det här är absurt, eftersom det finns en mängd sådana här medel på butikshyllorna. Frågan är vad som ska tillåtas eller inte, säger Maj-Lis Pettersson.

"Köp inte sådana här medel utomlands."

På det kan Johan Lindh, jurist på Kemikalieinspektionen, i dag inte ge ett svar.

– Det är en vid definition. Vi kan inte säga i förväg vilka medel som kommer att godkännas som växtskyddsmedel. Vi måste pröva ansökningarna från fall till fall.

– När det gäller vad som finns på butikshyllorna är det varje butik-ägares ansvar att se till att man bara säljer godkända växtskyddsmedel, tillägger han.

Som privatperson får du inte köpa

ett växtskyddsmedel i ett annat EU-land och ta med dig hem utan att först kontrollera om det är godkänt i Sverige. Samma godkännande behöver inte gälla i alla EU-länder.

– Köp inte sådana här medel utomlands, råder Johan Lindh.

Ett råd som säkert inte alla trädgårdsfanatiker följer. Det är lätt att lockas av de växtstärkande medel som framför allt säljs i Tyskland och Schweiz, och som sägs öka växternas motståndskraft mot svampangrepp. ○

FYSIKALISKT VERKANDE VÄXTSKYDDSMEDEL

Aktiv substans	Kaliumsalt av naturliga fettsyror	Kiselgur	Rapsoolja
Preparat (Tillverkare/leverantör inom parentes)	Bladlöss Effekt (1)	MyrNix (2)	Fruktträd Effekt (1)
Används mot	Skadeinsekter på fruktträd, bärbuskar och vinrankor.	Myror och andra krypande skadeinsekter.	Skadeinsekter på fruktträd, bärbuskar och vinrankor.

Tillverkare/Leverantör (1) W. Neudorff, (2) Tergent AB